

بسم الرحمن الرحيم

تاریخ سیاسی، اجتماعی و مذهبی ایران

از ورود اسلام تا امامان علویان

دکتر محمد علی چلو تگر

(دانشیار دانشگاه اصفهان)

پروین اصغری

سرشناسه
عنوان و نام پدید آور

مشخصات نشر
مشخصات ظاهری

شابک

وضعیت فهرست نویسی

یادداشت

موضوع

شناخه افزوده

شناخه افزوده

رده بندی کنگره

رده بندی دیویی

شماره کتابشناسی ملی

چلونگر، محمدعلی، ۱۳۴۱ -

تاریخ سیاسی، اجتماعی و مذهبی ایران: از ورود اسلام تا پایان
علویان / تألیف محمدعلی چلونگر، پروین اصغری.

اصفهان: جهاد دانشگاهی، واحد اصفهان، ۱۳۹۳.

۱۹۰ ص.

۱- ۳۸- ۶۰۹۸- ۹۶۴- ۹۷۸

فیا

کتابنامه: ص. ۱۸۲ - ۱۹۰؛ همچنین به صورت زیرنویس.

ایران - تاریخ - پس از اسلام، ۱۲ق- ۳۱۶ق

اصغری، پروین، ۱۳۶۶ -

جهاد دانشگاهی. واحد اصفهان

۱۳۹۳ ت ۲ ج ۸ / DSR۶۳۳

۹۵۵/۰۴۶۵

۳۴۸۸۹۷۹

تاریخ سیاسی، اجتماعی و مذهبی ایران از ورود اسلام تا پایان علویان

تألیف
ناشر
دکتر محمدعلی چلونگر، پروین اصغری
انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان

اول

۱۳۹۳

۱۰۰۰

۱۹۰

نگار

محمد نیکزاد

محمدعلی نریمانی

۸۰۰۰ تومان

۱- ۳۸- ۶۰۹۸- ۹۶۴- ۹۷۸

تألیف

ناشر

نویس چاپ

تاریخ نشر

تیراژ

تعداد صفحات

لیتوگرافی / چاپ / صحافی

مدیر تولید

طرح جلد و صفحه آرای

قیمت

شابک

مواکز پخش:

اصفهان: ۱) انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان ۶۶۸۰۰۶۶-۰۳۱۱

۲) علم گستر سپاهان: ۲۲۱۹۹۷۹-۰۳۱۱

تهران: ۱) انتشارات جهاد دانشگاهی (دفتر مرکزی) تلفن: ۶۶۴۸۷۶۲۶-۰۲۱

۲) کتابیران: ۱۸-۶۶۵۶۶۵۰۹-۰۲۱

۳) دانشیران: ۲۲۰-۶۶۴۰۰-۰۲۱

www.bookgdi.ir

پایگاه اینترنتی

این اثر مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است، هر کس تمام و یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

فهرست مطالب

پیشگفتار

بخش اول: ایران در آستانه ورود اسلام

۱۱	 اوضاع سیاسی ایران در اواخر دوره ساسانی
۱۳	 اوضاع اجتماعی ایران در اواخر دوره ساسانی
۱۶	 اوضاع مذهبی ایران در اواخر دوره ساسانی
۱۶	 زرتشتیان
۱۷	 مانویان و مزدکیان
۱۸	 یهودیان
۱۸	 مسیحیان
۲۱	 خلاصه بخش اول

بخش دوم: ایران در دوره فتوح (۱۱-۴۰ هـ ق / ۶۲۳-۶۶۱ م)

۲۴	 اوضاع سیاسی ایران در دوره خلفای راشدین
۳۶	 اوضاع اجتماعی ایران در دوره خلفای راشدین
۴۱	 اوضاع مذهبی ایران در دوره خلفای راشدین
۴۲	 گرایش ایرانیان به دین اسلام
۴۳	 پیروان اهل کتاب ایران در دوره فتوح
۴۴	 زرتشتیان
۴۵	 مسیحیان
۴۶	 یهودیان
۴۷	 مزدکیان
۴۸	 مانویان

بوداییان.....	۴۹
خلاصه بخش دوم.....	۵۱

بخش سوم: ایران در دوره خلافت بنی‌امیه (۴۱-۱۳۲ ه‍.ق / ۶۶۱-۷۵۰ م)

اوضاع سیاسی ایران در دوره خلافت بنی‌امیه.....	۵۴
سیاست اجرایی امویان در فتح و اداره شهرهای ایران.....	۵۴
قیام مختار ثقفی (۶۶-۶۷ ه‍.ق).....	۵۹
قیام ابن اشعث (۸۱-۸۴ ه‍.ق).....	۶۰
شورش یزید بن مهلب (۱۰۱-۱۰۲ ه‍.ق).....	۶۲
قیام زید بن علی (۱۲۲ ه‍.ق).....	۶۳
قیام یحیی بن زید در خراسان (۱۲۵ ه‍.ق).....	۶۵
قیام عبدالله بن معاویه (۱۲۷-۱۲۹ ه‍.ق).....	۶۵
قیام‌های خوارج در دوره بنی‌امیه.....	۶۶
شورش حارث بن سریق (۱۱۶-۱۲۸ ه‍.ق).....	۷۱
اوضاع اجتماعی ایران در دوره خلافت بنی‌امیه.....	۷۲
سیستم مالیاتی.....	۷۴
مهاجرت اعراب به ایران و پیامدهای آن.....	۷۶
نهضت شعوبه.....	۸۰
اوضاع مذهبی ایران در دوره خلافت بنی‌امیه.....	۸۳
علل گرایش ایرانیان به شیعه.....	۸۴
شعوبه و موالی ایران و تشیع.....	۸۶
نقد دیدگاه مستشرقان و احمد امین.....	۸۸
پیروان اهل کتاب ایران در دوره خلافت بنی‌امیه.....	۹۰
زرتشتیان.....	۹۰
مزدکیان.....	۹۲
مانویان.....	۹۲
یهودیان و مسیحیان.....	۹۲
زناده.....	۹۳
خلاصه بخش سوم.....	۹۶

بخش چهارم: ایران در دوره اول خلافت عباسی (۱۳۲-۲۳۲ هـ ق)

۱۰۰		اوضاع سیاسی ایران در دوره اول خلافت عباسی
۱۰۰		نقش ایرانیان در قیام عباسیان
۱۰۲		گسترش دعوت عباسیان در خراسان
۱۰۴		ابومسلم خراسانی و قیام عباسیان
۱۰۶		جایگاه ایران و ایرانی در دوره اول خلافت عباسی
۱۰۶		حضور ایرانیان در عرصه امور سیاسی
۱۱۳		حضور ایرانیان در عرصه امور نظامی
۱۱۶		حضور ایرانیان در عرصه علمی و فرهنگی
۱۲۱		اوضاع اجتماعی ایران در دوره اول خلافت عباسی
۱۲۷		اوضاع مذهبی ایران در دوره اول خلافت عباسی
۱۲۷		وضعیت مسلمانان ایرانی
۱۲۹		پیروان اهل کتاب ایران در دوره اول خلافت عباسی
۱۲۸		زرتشتیان
۱۳۱		مانویان
۱۳۴		مزدکیان
۱۳۶		یهودیان
۱۳۷		مسیحیان
۱۳۹		بوداییان
۱۴۰		صابین
۱۴۲		زناده
۱۴۵		خلاصه بخش چهارم

بخش پنجم: ایران اسلامی در مسیر کسب استقلال ملی

۱۴۸		اوضاع سیاسی و اجتماعی خراسان در دوره اسلامی
۱۵۰		حکومت طاهریان (۲۵۹-۲۰۵ هـ ق)
۱۵۰		طاهر بن حسین
۱۵۲		طاهر در خراسان (۲۰۶-۲۰۷ هـ ق)
۱۵۴		طلحه بن طاهر (۲۰۷-۲۱۳ هـ ق)
۱۵۶		عبدالله بن طاهر (۲۱۳-۲۳۰ هـ ق)
۱۵۸		طاهر دوم (۲۳۰-۲۴۸ هـ ق)
۱۵۹		محمد بن طاهر عبدالله (۲۴۸-۲۵۹ هـ ق)

۱۶۱	روابط طاهریان و عباسیان
۱۶۲	طاهریان بغداد
۱۶۴	اوضاع اقتصادی خراسان در دوره طاهریان
۱۶۶	حکومت علویان (۲۵۰-۳۱۶ هـ ق)
۱۶۶	پیشینه حضور علویان در طبرستان تا تشکیل حکومت
۱۶۹	زمینه‌ی شکل‌گیری حکومت علویان
۱۷۰	حسن بن زید بنانگذار دولت علویان (۲۵۰-۲۷۰ هـ ق)
۱۷۲	محمد بن زید (۲۷۰-۲۸۷ هـ ق)
۱۷۳	ناصر اطروش (۳۰۴-۳۰۱ هـ ق)
۱۷۴	حسن بن قاسم (۳۰۴-۳۱۶ هـ ق) و آغاز زوال دولت علوی
۱۷۶	روابط علویان طبرستان و خلفای عباسی
۱۷۷	وضعیت اجتماعی و مذهبی دولت علویان
۱۸۰	خلاصه بخش پنجم
۱۸۳	فهرست منابع و مآخذ

پیشگفتار

بررسی تاریخ زندگی مردم ایران در دو سده نخست اسلامی، بررسی حیات سیاسی، اجتماعی و مذهبی مردمی است که در مقطعی از تاریخ خویش تحت قیادت قومی بیگانه قرار گرفتند. ولی بی تردید آنچه این سلطه پذیری را برای آنان میسر کرد، شوق آیینی بود که اعراب مسلمان در نیمه نخست سده هفتم میلادی برای مردم این مرز و بوم به ارمغان آوردند. اسلام، ارمغان هجومی بود که نه تنها باعث تزلزل بنای قوم ایرانی نشد، بلکه تحولی به وجود آورد که سرآغاز مهم ترین و قاطع ترین بخش تاریخ ایران گردید. ایرانیان هنگام پیوستن به آغوش اسلام ویژگی های ملی، فرهنگی و تاریخی گذشته خود را در دوران اسلامی نهفته نگاه داشتند؛ به طوری که در سده های سه و چهار هجری شاهدیم که این مردم از درون خود و برخاسته از فرهنگ خویش مردانی آگاه و توانا یافته و دولت های ملی و اسلامی پی افکنده اند. چه بسا در پرتو اسلام، خصایل ملی و فرهنگی آنان در مقایسه با دوران باستان، با جلوه و جلالی روشن تر و در بُعدی وسیع تر تجلی یافت. نبود دولتی مستقل و ملی، آنها را از پویش و تحرک یا سیر تاریخی بازداشت، بلکه در این دو سده، با وجود محرومیت ها و اعمال فشار عمال جور برخی خلفا، با جدیت تاریخ سرزمین خویش را برای آیندگان رقم زدند.

با این وصف، هدف نگارنده بررسی تاریخ سیاسی، اجتماعی و مذهبی ایرانیان در سال های ۱۵-۲۶۰ هـ ق / ۶۳۳-۸۷۸ م؛ یعنی از ورود عرب ها به ایران تا روی کار آمدن سامانیان

در این سرزمین است. دستیابی به این هدف، نخست مستلزم به کارگیری مواد تاریخی اصیل، دست اول و صحیح و سپس تنظیم و تبویب آنها به شیوه‌ای تحلیلی است تا مفاهیم و مقاصد متن را روشن و واضح سازد.

نوشتار پیش‌رو نخست با نیم‌نگاهی به اوضاع سیاسی، اجتماعی و مذهبی اواخر دوره ساسانی، تصویری از بستر جامعه‌ای که پذیرای اسلام شده ارائه می‌دهد؛ سپس با شرح اجمالی سیر فتوح اسلامی، توجهات را به اوضاع مردم ایران در دوران خلفای راشدین و سپس خلفای اموی معطوف می‌سازد. سرانجام نیز به دوره اول خلافت عباسی، به‌عنوان دوره درخشش ایرانیان در صحنه تاریخ اسلامی، پرداخته است.

دوره عباسی در تاریخ سیاسی، فرهنگی و اجتماعی اسلام عصری متمایز به شمار می‌رود. این تمایز تنها در مقایسه با عصر اموی و مشخصات سیاسی و فرهنگی تحت‌نشینان شامی نیست، بلکه باید آن را بستر اصلی و واقعی تحولات شگرفی دانست که در دوران بعد، خاصه سده چهارم هجری، بارور شد. از دیدگاه سیاسی-اجتماعی، انقلاب عباسی و استقرار پایه‌های آن به وسیله ایرانیان، امید گروه‌های مذهبی و قومی به انقراض امویان و رهایی از جبر و تحقیر آنان، تحقق یافت و سپس طلیعه ظهور نخستین دولتهای محلی در سرزمین‌های شرقی و غربی جهان اسلام را به نظاره نشستند.